

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

זמני השבת

ירושלים	כניסה	ר"ת
17:45	17:12	16:20
גיליון 240		

מקץ-תשפ"ד

גלות אדום - הגלות האחרונה

הפרשה פותחת בחלום פרעה, רבותינו מגדירים חלום זה כמו נבואה "הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עשה ה' אלהיך את פרעה", מגלה הקב"ה לפרעה מה יהיה ממש כמו נבואה.

הרמב"ן מעיר, התורה אומרת "והנה מן ה'אשר עלת שבע פרות פרות מרעה ובריאת אשר ותרענה באחור". לאחר מכן "והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן ה'אשר רעות מרעה ונדקות אשר ותעמדנה אצל הפרות על שפת ה'אשר" והתורה מדגישה ותעמודנה על שפת ה'אשר. שואל הרמב"ן למה חשוב להדגיש היכן עמדו הפרות? ולאחר שסיפרה התורה שהפרות הרעות אוכלות את הפרות היפות, כאן התורה לא אומרת היכן הפרות עומדות. ומדוע לא הזכיר את מקומם אם זה היה כ"כ חשוב להזכיר זאת לפני כן?

מתרץ: מלבד מה שיוסף למד שהיאור הוא מקור אספקת המים של מצרים שהרי אין גשם במצרים וממילא היאור הוא סימן של רעב או שובע. אחר כך, הפרות עולות מהיאור, פרה היא חורשת ולאחר שחורשים מוציאים יבול, אומר שלמה המלך: "רוב תבואות בכוח השור". משמע שהפרות בחלום מסמלות את עניין הצמיחה. אחר כך שיבולים, זה הקציר. זה שאמר יוסף לאחיו: "כי זה שנתים הקרע בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין ה'אשר וקציר".

אומר **הרמב"ן**, הדגש של ותעמודנה הפרות הרעות אצל היפות, למד יוסף שבין שבע שנות השבע לשבע שנות הרעב לא יהיה הפרש, זה יוצא וזה נכנס. לכן הדגישה התורה את מיקום הפרות, שעיקר התבואה והשפע יהיה במצרים ולאחר שהפרות הרעות בלעו את היפות, התורה לא מספרת היכן עמדו כי זה מסמל את הרעב והרעב לא יהיה רק במצרים אלא בכל העולם כולו בניגוד לשבע שהיה רק במצרים.

לכך אומרת התורה "ויתבאנה אל קרבה ולא נודע כי באו אל קרבה", הרעב יהיה כ"כ גדול שכאשר הוא יגיע ישתכח כל השבע שהיה.

שאלה גדולה יש בפרשה, חלום פרעה נשנה בפרשה שלוש פעמים. פעם אחת, מתואר מה פרעה חלום, פעם שניה מספר פרעה ליוסף את החלום, פעם שלישית יוסף פותר את החלום ותוך כדי מספר אותו. למה צריכה הורה לספר את החלום שלוש פעמים? אצל אליעזר עבד אברהם, שחזר פעמיים על הסיפור אמרו רבותינו, יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים והיה צורך בחזרה בכדי להוציא את רבקה משם ולהדגיש לבנן את מקורות הדברים בהם היה לבן מאמין. וכאן מדוע לחזור שלוש פעמים?

נפתח ב**מדרש רבה**: שבע פרות ר' יהודה, ר' נחמיה ורבנן. אמר ר' יהודה, ארבע עשרה שנה היו שכן פרעה רואה שבע פרות רעות ושבע שיבולים רעות, יחד זה ארבע עשרה ויוסף בכוח תפילתו גזר שיהיה רק שבע שנות רעב. רב נחמן אמר, 28 שנים היו, פרעה חולם ואז מספר ליוסף את החלום וברית כרותה לשפתיים ואם היה צריך להיות 14, נהיה 28. ואם נשאל איך יפתור יוסף החלום אם לא יספר לו? כמו דניאל שפתר לנבוכדנצר את חלומו בלי שישפר לו שהרי לא זכר נבוכדנצר את חלומו וכך יוסף יכול היה לעשות זאת. רבנן אמרו, 42 שנה היו. שכן פרעה רואה ואומר ליוסף ויוסף חוזר ואומר לפרעה, כל אחד 14 שנים, כפול שלוש זה 42. רבותינו מגלים שחזר החלום שלוש פעמים כי היו צריכים להיות 42 שנות רעב.

אמר ר' יוסי בר חנינה, בפועל היה רעב שנתיים, שירד יעקב למצרים וכלה הרעב ומתי חזרו; בימי יחזקאל. הגזירה נשארה על מתכונתה רק נדחתה. שנאמר "ונתתי את ארץ מצרים שוממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מתרבות תהיין שוממה ארבעים שנה".

נמצא, שרבותינו מגלים, למה נזכר החלום שלוש פעמים? שנדע מה היה צריך להתרחש באמת וזה פירוש אחד.

כעת נראה פירוש נוסף ולפני כן נשאל: לאחר שיוסף פותר את החלום, אומר לו פרעה אין נבון וחסד כמוך. ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו? אלה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הפסא אנגל מןך. נתן פרעה את הטבעת ליוסף ומינה אותו למושל. ותמוהה, מדוע פרעה ממחר? אמר יוסף מה שאמר, היה יכול פרעה להמתין ולראות אם יגיע הרעב עוד שבע שנים, בינתיים שימתין יוסף בבור. מהיכן יודע פרעה שזה פתרון אמיתי? מי אמר שפתרון זה יתרחש? מה קורה לפרעה שכך יוצא מגדרו?

אומר **הזוהר הקדוש**: ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור, יש כאן סוד. כאשר התורה מדברת על היאור, מדובר על יוסף הצדיק, הוא נותן השפע לעולם שהוא ממידת היסוד. וכל המדרגות שמתחת מתברכות מאותו יסוד. הוא משקה וזן לכולם, יוסף הוא הנחר שכל מצרים מתברכים בזכותו. ותראה הנחר ההוא, שבע דרגות מתברכות ממנו ואלה שבע הפרות (מדרגות) בחיבור ואחדות לא ימצא בהם פירוד וכולם לשבח (גם הפרות היפות וגם הרעות לשבח, אומנם לא רואים ברע את הטוב אבל הכל לטובה גם אם לא רואים). ר' יצחק אמר, שבע הפרות הטובות, דרגות גבוהות והרעות דרגות תחתונות. אלו מצד הקדושה ואלו מצד הטומאה. שבע שיבולים, אמר ר' יהודה כמו ר' יצחק. יש מצד הקדושה ויש מצד הטומאה ואלו שמצד הקדושה עומדות הרבה מעל היכולת הטומאה ואת כולם ראה פרעה בחלום, גם קדושה וגם טומאה. שאל ר' יסא, וכי פרעה הרשע והטמא יראה את כל הקדושה הזו? אמר לו, חלילה להגיד שראה ממש, אלא כדוגמתם. פרעה משיג רק בשבע מדרגות טומאה וכיוון שהם מקבלות חיות מהקדושה ואין להם מעצמם כולם. כאשר מסתכל בטומאה הוא מצליח לראות מעט מצד הקדושה.

כל נשמה שמצליחה לזכות למדרגה רוחנית, לעולם לא תראה יותר ממה שהיא מסוגלת. פרעה וודאי לא יכול להשיג את מדרגת הקדושה ממש.

אם כן, למדנו למה החלום נשנה כמה פעמים. פרעה מספר מדרגות הטומאה. יוסף פותר מצד הקדושה ולכן חוזר על החלום מחדש, כל אחד משדר תדר אחר.

מגלה לנו הזוהר שפרעה כוחו גדול בטומאה. כאשר משה מגיע לפניו והופך את המטה לנחש, צוחק עליו פרעה, את זה כל ילד קטן יכול לעשות במצרים. לפרעה היה מקום שאליו היה נכנס בכוח כישוף ואין קוסם שיכול היה להתחקות אחריו וזה שאמר הקב"ה למשה "לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה". במכת הארבה פרעה נשבר, הוא רוצה לשחרר את ישראל ואומר למשה מי ומי ההולכים: לאחר תשובת משה אומר פרעה, ראו כי רעה נגד פניכם. מביא רש"י מדרש אגדה. אמר פרעה למשה, אני רואה שיש כוכב שכאשר תצאו הכוכב יבוא עליכם והוא מסמל דם והריגה.

כאשר חטאו ישראל בעגל וביקש הקב"ה להשמידם, אמר משה: "למה יאמרו מצרים לאמר **ברעה** הוציאם להרג אתם בקרים ולקבלתם מעל פני הקדמה". פרעה אמר כי **רעה** נגד פניכם? משה מנסה להפך את מה שראה פרעה בחזיון עוד לפני שיצאו ישראל ממצרים. ואז, וינחם השם על הרעה. לבסוף יהושע מל את בני"י ודם המילה היה במקום הדם שהיה צריך להישפך. ויאמר הנה אל הושיע היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם". מה הכוונה? אמר פרעה רעה נגד פניכם וכאן פרע השם את אותה רעה.

זה כוחו של פרעה ועכשיו הוא רואה את החלום, מגיע יוסף לפניו והוא מהעבר השני של פרעה. התורה אומרת יוסף, כי בן זקונים הוא לו- אומר התרגום: בן חכם. שלימד יעקב את יוסף את כל מה שלמד במשך ארבע עשרה שנה בבית מדרשם של שם ועבר. לאברהם היו 400 פרקים במסכת ע"ז, שאז היו כוחות טומאה וע"ז רבים והיה צריך אברהם להכירם ולהיזהר מהם. גם הוא למד זאת בבית מדרש של שם ועבר. יעקב למד את כל זה לפני שירד לבן והעביר הכל ליוסף. אם כן, כל מה שפרעה יודע, גם יוסף יודע וזה בצד הטומאה. אבל בצד הקדושה מי יכול לעמוד מול יוסף? אף אחד.

אומר **הזוהר**: וירכב אותו על מרכבת המשנה, הקב"ה עשה לצדיק שישלוט וכל העולם ניזון בעבורו ויוסף ראוי לרכב על מרכבת המשנה אשר לקב"ה. אם כן, יוסף עומד לפני פרעה ואומר, מלבד מה שאתה ראית, יש דברים שאתה לא מבין! עומד יוסף ויודע כל שפות שבעולם ומגלה לפרעה איך משתלשל מצד הקדושה השפיע בתוך שבע מדרגות ועד לצד הטומאה. כל החלום הוא כעין תבנית של מעלה. פרעה לא מאמין כיצד יכול אדם לומר מהיכן השורשים של כוחות הטומאה. את זה מראה יוסף לפרעה, אבל רק מה שיכול לראות ולקבל ולא יותר מכך.

כאשר יוסף פותר את החלום, אומר פרעה אין חכם ונבון כמוך! ואומר "הַמְצֵא קֶזָה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ!" מהיכן פרעה מוציא מילים אלו? אם היה יוסף פותר את החלום בפשט, רק בענייני רעב ושבע, לא מבינים רבותינו על מה הרעש? למה החרטומים לא ידעו לפתור את החלום? פרות זה אוכל, יאור זה המים, מה קשה כ"כ? אם היה הפתרון רק בפשט וודאי מחזיר פרעה את יוסף לכלא. אבל יוסף פותר בעומק הדברים ומראה את השתלשלות השפע. ולכן מייד נותן לו פרעה את הטבעת.

אומר **השם משמואל**: חרטומים שלא היה בהם מידת דעת, לא ידעו להבחין כי יש שבע מצד הקדושה ושבע מצד הטומאה ולכן לא יכלו לעמוד על פתרון אמיתי ופתרו מה שפתרו. שתמיד היו בקיאים בפתרון חלומות, היינו בחלומות המורים על ענייני שמצד הטומאה. אבל חלום פרעה היה צריך הפותר להבחין בין צד הקדושה לצד הטומאה.

גם בעיני חרטומי פרעה נתפס יוסף כמשהו בלתי רגיל ולכן פרעה מדבר ביחס לחרטומים שלו. איש שרוח אלוקים בו, זה כוחות אחרים מיוחדים, ודאי משהו שמיימי ופרעה מבין שיש להתייחס ליוסף אחרת. כל זה עשה השם לתכלית אחת, שכאשר ישראל ירדו למצרים הטומאה הזו תיכנס בפני יוסף וכיוון שכך, יכלו ישראל לרדת למצרים ולשמור עצמם וכל השמירה לא הועילה כי אם ה' לא מוציא אותם, נכנסים הם לשער החמישים. למרות הכל, אפילו אחד פסול אל נולד מישראל במצרים והיו גדורים בעריות בזכות יוסף. סבב ה' שכולם ייכנעו לפני יוסף ובזכות זה יישמרו ישראל ואחר כך יקבלו את התורה.

נעמיק עוד ונראה שאומר הזוהר הקדוש: "יָלַד נֹדֵעַ כִּי בָאוּ אֶל קַרְבְּנָה" אוי לישראל שנבלעו בערב רב, ומראה רע כאשר בתחילה (תהיה גלות שערב רב יתערבבו בתוכם וישפיעו כ"כ על ישראל ולא יושפעו כלום כי לא נודע כי באו אל קרבנה). כל אומות העולם ושריהם וערב רב המעורבים בישראל, היו קְרִיָה לְרֵאשׁ (כל הצוררים נהיו ראשים). אֲקִיָה שְׁלֵי - יושבים בשלוה. אלו וודאי ערב רב עליהם נאמר אוהבי שוחד. אויביה שלו, אלו עשו וישמעאל והממונים שלהם שיושבים על מי מנוחות וישראל בדוחק ועניות. ובשביל זה אוי לעולם (לא רק לישראל) באותו זמן שהתערבבו בהם הערב רב, הם יעשו מלחמות בעולם.

עוד אומר **הזוהר**: ואנשי חייל (תלמידי חכמים) וירא חת מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו. ערב רב ביניהם ולא יתנו להם קצבה ולא תהיה תקומה ואפילו לחיי שעה וכל אנשי חייל חיים בצער ודוחק ביוג ונחשבים ככלבים. בניס מסולאים בפו היכן נחשבו כחרס בראש חוצות וסופגים בזיונות. וערב רב עשירים, בשלוה, חדווה, בלי יגון וצער כלל. גזלנים, לוקחים שוחד, דיינים ראשי העם, כי מלאה הארץ חמס מפניהם. עליהם נאמר, היו צריה לראש. **אומר אלוהו בזוהר**: משבע את משה, מילים אלו תביא לפני השם בכל הכוח שלך, להתפלל לפניו ולהראות לו את הדוחק של תלמידי החכמים.

מגלה הזוהר, שערב רב יהיו מעורבבים בישראל, עד שלא נודע כי באו אל קרבנה. מה שלא תנסה להשפיע ולדבר איתם, לא יצלח! הם עומדים בשלהם. אוי למי שמזדהה עם דעות אלו ומשלים איתם. ממשיך זוהר, אלו שבע מדרגות תחתונות אותם השיג פרעה בחלומו.

אומר **מדרש רבה**: "וְאֵל שְׂדֵי יִתְּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשֶׁלַח לָכֶם אֶת אֲחִיכֶם אַחַר וְאֶת בְּנֵימִין וְאֶת פְּאֶשֶׁר שְׁכֶלְתִּי שְׁכֶלְתִּי" בפשט אנו מבינים שה' ייתן רחמים לאחים לפני האיש (יוסף) שמעכב את שמעון ומבקש את בנימין ויעקב מתפלל עבורם.

אומר **המדרש**: זה הקב"ה (האיש) שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו. (פעמים נקרא הקב"ה בשם איש) ושלח לכם את אחיכם, אלו עשרת השבטים. אחר ואת בנימין- שבט יהודה ובנימין. ואני כאשר שכולתי בחורבן בית ראשון, שכלתי בחורבן בית שני.

כאשר שכלתי בחורבן בית ראשון ושני, לא אשכל עוד (לא יהיה עוד חורבן). איך הבינו רבותינו את כל זה מפסוק תמים ופשוט? ועוד, מה הכוונה אל שדי ייתן לכם רחמים לפני האיש? השם ייתן רחמים לפני השם? אם היה מדובר ביוסף היה הדבר מובן, אבל איך זה מסתדר שהקב"ה הוא האיש?

בכדי להבין נביא את דברי **הגמרא במגילה**: אמר שמואל, לא מאסתים ולא געלתים לכלותם. לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר. לכלותם בימי המן, להפר בריתי אתם- בימי פרסיים. כי אני ה' אלהיהם- בימי גוג ומגוג. במתנייתא תנא, לא מאסתים- בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים- בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג. לכלותם- בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. להפר בריתי אתם- בימי פרסיים, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות. כי אני ה' אלהיהם- לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם".

שואל **המהרש"א**: בזמן מרדכי ואסתר מי הציל את ישראל? שם לא היה כי אני השם אלוההם: כמו כן חנוכה, מסר רבים ביד מעטים. מדוע אומר בגוג ומגוג יהיה איתנו? וכי עד עכשיו זה לא היה הקב"ה? מה הדגש על ימי גוג ומגוג. **מתרץ**: כל הגאולות שהיו לישראל היו ע"י אמצעי. פירוש, שליחים. וכיוו שכך, אחריה תהיה עוד גלות. אומר השם, בגוג ומגוג רק אני ייגאל אותם ללא שליחים! ולכן לאחר מכן לא תהיה גלות נוספת. לפי מה שלמדנו שהערב רב יהיה חזק ובה בשבע מדרגות טומאה שראה פרעה בחלום, אומרת הגמרא, לא יעזר שליח, אין אדם שהקב"ה יכול לשלוח אותו להתמודד עם הערב רב! הם לוקחים את האמת עושים ממנה שקר ונלחמים עליה. במלחמת גוג ומגוג המבחן באמונה יהיה חזק כ"כ, שכל התקשורת בידיים שלהם ויכניסו שנהא ומחלוקת בישראל ויחריבו אותם ואנו כבולים ולא יכולים לעשות מאומה.

מול כל הגלויות היה ניתן להתמודד, מול ערב רב לא ניתן. כי לא נודע כי באו אל קרבנה. מה שלא תעשה ותוכיח לא יעזור! מי יכול להגיד לימה אין מתים בבני ברק? איזו שנהא! וודאי שיש כאן משהו אחר. זה משהו שאין אנו יכולים להתמודד מולו. אומר השם, אני גואל אותם בעצמי ולמעני אני אעשה. אפילו אם יבוא משה רבינו עוד ויגידו עליו משתמט.

וודאי שהכל עשה הקב"ה בכל הגלויות ועשה לנו ניסים גדולים אבל עדיין נעשה הדבר ע"י שליחים. לכן באו עוד גלויות, אבל בגאולה האחרונה, אין מי שיעמוד בראש ויאחד אותנו אפילו בתוך תוכנו. זה מלבד הטומאה שיש בחוף. אומר יעקב אבינו ואל שדי ייתן לכם רחמים לפני האיש.

השם יבוא יגאל אותנו ותחילה מחזיר את עשרת השבטים, מחזיר את יהודה זו מלכות בית דוד, ובנימין הכוונה לבית המקדש שיבנה. וייתן לכם רחמים לפני האיש, השם יעשה הכל ויעשה זאת על עצמו וזה נקרא למעני למעני. הוא יתבע עלבון התורה והחכמים.

לפני השם- רק הוא יעשה! ללא שליחים. אומר יעקב ואני כאשר שכולתי בבית ראשון שכלתי בבית שני אבל לאחר שני חורבנות, בגאולה האחרונה אין עוד שכלתי. שכתוב "וּפְדוּיִי קְרִיָה וְשׁוֹבוּן וְבָאוּ צִיּוֹן קְרִיָה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה וְשִׁיגוֹן נְסוּ יְגוֹן וְנֶאֱנְחָה". לא כתוב פדויי משה ואהרון. אלא פדויי השם, כי הוא זה שיגאל אותנו. אפילו משה ואהרון גאלו את ישראל, הם עדיין שליחים ולכן היתה עוד גלות. בעומק, זו הסיבה שמשה מסרב ללכת לגאול את ישראל, בכדי שהשם יגאל אותם ולאחר מכן לא יהיו עוד גלויות. עד שכעס השם והודיעו שאין זה הזמן.

הקב"ה יעשה למענו, זה עומק הדבר שמשיח צדקנו בא בדור שכולו חייב, שבעונותינו אין אפשרות לאחד אפילו את הדתיים יחד ולכן כולם חייבים! לא מצליחים להתאחד תחת קורת גג אחת. ידוע שכאשר ישראל מאוחדים אין מי שיכול עלינו. ואם יש מי שמחרחר ריב כמו ערב רב, ישראל בבעיה. כי אם השם לא ייכנס לתמונה, לא נצליח להיגאל. זה המצב שלנו בתוך המתנה ולא נדבר מחוצה לו.

אומר **הרמב"ן**: "ואל שדי ייתן לכם רחמים לפני האיש", מביא את לשון המדרש רבה ומוסיף: הכוונה כי ירידת יעקב למצרים ירמוז לגלות אדום. זו גלות אחרונה, אדום. וראה הנביא (יעקב) העניין (הגלות) מתחילתו ועד סופו. ויתפלל סתם, ואל שדי יתן לכם רחמים לשעה ולדורות (יעקב מתפלל גם על הדורות קדימה) וכתוב זה כפי המדרש יש לו סוד גדול. כי אמר ואל שדי במידת הדין, ייתן לכם רחמים שלפניו. (אל- זה תקיף, שדי- מלשון שודד, משדד מערכות). את מערכות הדינים ייהפך בגלות האחרונה. ייקח הדין הקשה שכולם חייבים וייתן לכם רחמים לפניו ויעלה אתכם ממידת הדין למידת הרחמים.

על אף שלפי הדין אין אנו ראויים להיגאל, ישדד השם רחמים לפנינו משרת הדין ויגאל אותנו! יעשה למען שמו ולמען כבוד התורה. יהי רצון שייגאל אותנו מהרה וישים סוף לצרותינו.